

Macedonia: Koniec rządów Gruewskiego?

Mateusz Seroka

27 lutego lider opozycyjnego Socjaldemokratycznego Związku Macedonii (SDSM) Zoran Zaew przedstawił prezydentowi Górgie Iwanowowi podpisy deputowanych, którzy zadeklarowali poparcie dla jego rządu. Poza posłami SDSM znaleźli się na niej przedstawiciele trzech z czterech głównych ugrupowań albańskich: Demokratycznej Unii na rzecz Integracji (DUI), Ruchu BESA oraz Koalicji dla Albańczyków (AzA). Tym samym uczyniony został pierwszy krok na drodze do przejęcia przez opozycję władzy w kraju, co będzie oznaczało zakończenie trwających ponad dekadę rządów centroprawicowej WMRO-DPMNE kierowanej przez Nikolę Gruewskiego – byłego, wieloletniego premiera. W przedterminowych wyborach parlamentarnych z 11 grudnia 2016 roku partia Gruewskiego zdobyła zaledwie 1 p.p. więcej głosów niż SDSM. W tej sytuacji dla stworzenia koalicji rządowej konieczne stało się zdobycie poparcia przynajmniej części z czterech ugrupowań albańskich, które weszły do parlamentu.

W toku negocjacji na temat utworzenia koalicji rządowej dotychczas konkurujące ze sobą trzy partie albańskie połączyły siły i uzgodniły na początku stycznia listę postulatów, z którymi przystąpiły do rozmów z partiami macedońskimi – WMRO-DPMNE i SDSM. Postulaty te dotyczyły głównie poprawy pozycji społeczności albańskiej, która stanowi w Macedonii ponad 25% mieszkańców. DUI, Ruch BESA i AzA wezwały m.in. do podniesienia języka albańskiego do rangi drugiego języka urzędowego na terytorium całej Macedonii oraz wyrównania poziomu finansowania gmin macedońskich i albańskich. Postulowały również utworzenie ministerstwa zajmującego się prawami mniejszości narodowych. Na liście sformułowanej przez partie albańskie znalazły się też postulaty dotyczące kwestii symbolicznych: m.in. zmiana flagi, godła i hymnu państwa czy odnoszące się do rozliczeń z trudną historią ziem macedońskich.

Porozumienie SDSM i trzech partii albańskich poprzedziły nieudane rozmowy WMRO-DPMNE i jej dotychczasowego partnera DUI (najsilniejszej partii albańskiej w parlamencie). Mniejsze partie albańskie BESA i AzA od początku negocjacji deklarowały chęć współpracy z SDSM, wobec czego dla kształtu przyszłego rządu kluczowe znaczenie miały rozmowy DUI z SDSM. Porozumienie uzgodnione przez socjaldemokratów i trzy partie albańskie nie zostało opublikowane. Ujawniono jedynie, że strony osiągnęły kompromis w kwestii nowej ustawy regulującej status języków mniejszości narodowych, a politycy albańscy odstąpili od forsowania postulatów zmierzających do zmiany symboli państwowych. Partie nie ustaliły dotąd formy dalszej współpracy, rozmowy dotyczą zarówno powołania czteropartyjnej koalicji, jak i gabinetu mniejszościowego z szerokim poparciem parlamentarnym. W reakcji na perspektywę utraty władzy WMRO-DPMNE zainicjowało protesty uliczne, wzięło w nich

udział około 10 tysięcy uczestników. Jednocześnie wywodzący się z tej partii prezydent zwleka z desygnacją Zaewa na premiera. Gruewski natomiast przekonuje, że przejście władzy przez sojusz SDSM i partii albańskich zagraża unitarnemu charakterowi państwa. Zaproponował on socjaldemokratom, że poprze ich rząd mniejszościowy, jeśli nie będą oni realizować postulatów albańskich.

Grudniowe przedterminowe wybory parlamentarne były konsekwencją trwającego od lutego 2015 roku kryzysu politycznego, który wybuchł po ujawnieniu przez opozycję nagrań świadczących o nielegalnym i masowym podsłuchiowaniu kluczowych osób w państwie przez macedońskie służby specjalne. Skandal potwierdzający tezy opozycji o zawłaszczeniu instytucji państwowych przez rząd Nikoli Gruewskiego ostatecznie zmusił go do dymisji w styczniu 2016 roku i rozpisania nowych wyborów (dzięki zaangażowaniu UE i USA).

Napięcia między Macedończykami i albańską mniejszością narodową pozostają jednym z głównych problemów w Macedonii, pomimo porozumienia z Ochrydy, kończącego konflikt zbrojny z 2001 roku. Macedońscy Albańczycy uzyskali na jego mocy m.in. rozszerzenie prawa do używania języka albańskiego w administracji i edukacji, proporcjonalną reprezentację w administracji, wymóg podwójnej większości w kwestiach ważnych dla mniejszości oraz decentralizację państwa. Jednak zdaniem Albańczyków wdrażanie ustaleń z Ochrydy jest sabotowane przez rządzącą partię WMRO-DPMNE, przez co prawa mniejszości albańskiej pozostają ograniczone.

Komentarz

- Sytuacja na macedońskiej scenie politycznej jest bardzo dynamiczna, zaś dojście do władzy partii Zaewa nie jest jeszcze przesądzone. Obóz WMRO-DPMNE, który w trakcie ponad dziesięcioletnich rządów przejął kontrolę nad niemal całym aparatem państwowym, obawia się przede wszystkim zapowiadanych rozliczeń licznych afer korupcyjnych. Z tego względu sięga po różne narzędzia służące zablokowaniu przejścia władzy przez opozycję. Głównym elementem presji są demonstracje związanych z macedońską prawicą ruchów społecznych, wśród których znajduje się wielu beneficjentów wieloletnich rządów partii Gruewskiego.
- Poparcie udzielone SDSM przez partie albańskie daje WMRO-DPMNE możliwość gry na nastrojach nacjonalistycznych pod hasłem obrony państwa unitarnego. Gruewski przekonuje, że sformowany przez opozycję sojusz jest zainspirowany przez rząd Albanii, który ingeruje w wewnętrzne sprawy Macedonii. Lider WMRO-DPMNE zwraca w ten sposób uwagę, że wspólna platforma negocjacyjna ugrupowań albańskich powstała tydzień po spotkaniu w Tiranie liderów trzech partii macedońskich Albańczyków z premierem i szefem dyplomacji Albanii. Gruewski stara się też zmobilizować swoich sojuszników przeciwko siłom opozycyjnym, które oskarża o destabilizację sytuacji w Macedonii „za pieniądze Sorosa”. Radykalizacji nastrojów sprzyjać będzie kampania wyborcza przed majowymi wyborami samorządowymi.
- Dwie główne partie, aby nie doprowadzać do eskalacji kryzysu politycznego, mogą dążyć do zawarcia nieformalnego porozumienia, w którym socjaldemokraci zobowiązaliby się do rezygnacji z pociągania do odpowiedzialności karnej Gruewskiego i jego najbliższego

otoczenia. Taki scenariusz zakłada, że gabinet Zaewa podjąłby jedynie ograniczoną współpracę z prokuraturą specjalną, powołaną w 2015 roku pod naciskiem UE w celu wyjaśnienia afery podsłuchowej. W wyniku czego przed sąd trafiliby ewentualnie tylko drugoplanowi bohaterowie skandalu.

- Grudniowe wybory parlamentarne i powyborcze negocjacje pokazały, że w wyniku polaryzacji poglądów politycznych etnicznych Macedończyków wzrosła rola elektoratu albańskiego. W tej grupie wyborców dominujące dotychczas DUI zaczęło być postrzegane jako część skorumpowanego systemu władzy, co przełożyło się na poparcie dla Ruchu BESA i AzA. Rozczarowanie polityką DUI skłoniło też część wyborców albańskich do poparcia SDSM, która stara się wyjść poza ramy etnopolitycznego podziału na macedońskiej scenie partyjnej. Znaczący spadek poparcia dla DUI doprowadził w tej partii do zmiany w nastawieniu młodszego pokolenia działaczy, którzy odmówili współpracy z partią Gruewskiego, a zgodzili się na uzgodnienie wspólnej platformy negocjacyjnej partii albańskich. Stało się to przyczyną fiaska rozmów WMRO-DPMNE, gdyż postulaty trzech partii albańskich były nie do przyjęcia dla partii Gruewskiego.
- Potencjalna eskalacja kryzysu politycznego w Macedonii będzie wymagała dalszego zaangażowania UE i USA w utrzymanie stabilności w państwie, które pełni istotną rolę w zachowaniu kontroli nad zachodniobałkańskim szlakiem migracyjnym. Unijni przywódcy naciskają na macedońskie partie polityczne, by dokonały one spokojnej zmiany rządów, dając tym samym do zrozumienia Gruewskiemu, że powinien pogodzić się z utratą władzy. Niewykluczone, że skłoni to WMRO-DPMNE do demonstracyjnego zwrotu o charakterze antyunijnym, co otworzyłoby obóz Gruewskiego na wpływy Kremla, niechętnego zachodniej obecności na Bałkanach.